

BBABAC - Bacheloroppgave med forskningsmetode

**En litteraturgjennomgang
Ivaretagelse av sårbare barn og unge**

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

Universitetet i Stavanger / 18.05.21

Kandidatnummer: 5105

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	2
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	2
1.2 Presentasjon av formål og problemstilling	3
1.3 Begrepsavklaringer	3
1.3.1 Yrkesutøver.....	3
1.3.2 Sårbare barn og unge.....	4
1.3.3 Faktorer.....	4
1.3.4 Ivaretagelse	4
1.4 Oppgavens oppbygning	4
2 FAGLIG KUNNSKAP / TEORETISK REFERANSERAMME	6
2.1 Generelt om kommunikasjonsteori	6
2.2 Viktige elementer i relasjon.....	8
2.2.1 Mentalisering	8
2.2.2 Profesjonell holdning	10
3 METODE	12
3.1 Valg av metode.....	12
3.2 Fordeler og ulemper med litteraturstudie.....	12
3.3 Datainnsamling.....	13
3.3.1 Søkestrategi	13
3.3.2 Inklusjonskriterier	13
3.3.3 Analyse	14
3.4 Kildekritikk og studiens troverdighet.....	15
4 RESULTATER	17
4.1 Presentasjon av datamateriale	17
4.2 Gjennomgang av funn.....	20
4.2.1 Artikkel 1 (Tunestveit et al., 2021, s. 9-15).....	20
4.2.2 Artikkel 2 (Ulset, 2020, s. 218-225).....	21
4.2.3 Artikkel 3 (Husby et al., 2018, s. 445-448)	22
4.2.4 Artikkel 4 (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 9-14).....	22
5 DISKUSJON	24
5.1 Kommunikasjon.....	24
5.2 Relasjon og væremåte.....	27
5.3 Bli sett, hørt og møtt	29
6 AVSLUTNING	32
Anbefalinger for videre praksis	33
LITTERATURLISTE	34

Antall ord i besvarelsen: 11969

1 INNLEDNING

I dagens samfunn finnes det mange instanser som er til for å hjelpe sårbare barn og unge og deres familier med ulike utfordringer. Dette er instanser slik som barneverntjenesten, familiesenter, familievernkontor, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) for å nevne noen. Hver av disse tilbyr ulike tjenester innenfor helse og omsorg, men har egne fokusområder. I tillegg er skolen også en arena hvor sårbare barn og unge kan motta hjelp på ulike områder, ofte i samarbeid med instansene nevnt ovenfor (NOU 2009: 22, s. 61). Felles for alle disse tjenestene er at de tilhører førstelinjenivå; det betyr at de arbeider på kommunalt nivå og dermed er de første som blir tilkalt når barn og unge trenger hjelp (Kinge, 2018, s. 36). Selv om disse har egne fokusområder og spesialiserer seg innen ulike fagfelt, er det likevel noe som går igjen i alle disse tjenestene, nemlig behovet for kommunikasjons- og relasjonskompetanse. Det er viktig at yrkesutøvere innehar god kompetanse på begge disse områdene for å kunne yte best mulig hjelp til sårbare barn og unge, uavhengig av hvilken bakgrunn de har, og hvilken situasjon de befinner seg i. Et annet fellestrekk er at disse instansene har samme mål: bistå barn og unge i møte med ulike utfordringer.

Yrkesutøvere har mye faglig kunnskap som er både nødvendig og nyttig i arbeid med sårbare barn og unge, likevel er det viktig å huske på at det er de unge selv som er eksperter på egne liv og behov. Erfaringene deres kan være en viktig kilde til kunnskap for yrkesutøvere i rollen som hjelper (Meld. St. 47 (2008-2009), s. 47 & s. 51; NOU 2009: 22, s. 91). Det betyr at yrkesutøvere både må forstå barn og unges behov fra deres ståsted, samt å forstå mer enn dem i lys av den faglige kunnskapen de innehar som fagfolk, og dermed kunne bidra med en annen kunnskap enn dem. Det er nødvendig for å kunne bistå dem og hjelpe dem med utfordringene de møter i det daglige (Kinge, 2018, s. 114; Langaard, 2018, s. 132). Tema for denne oppgaven er dermed kommunikasjons- og relasjonskompetanse i møte med sårbare barn og unge, og hvordan dette kan bidra til å sørge for bedre ivaretagelse av dem.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Interessen for barns opplevelse av hva som er viktig for å føle seg ivaretatt oppstod som følge av egen erfaring og økt kunnskap gjennom mine studier. Det er et stort fokus på barn og unges stemme, perspektiv og medvirkning fra et teoretisk ståsted innen sosialfaglig arbeid, samtidig satt jeg igjen med et inntrykk av at realiteten er annerledes i praksis. I løpet av

studiene ble det hele tiden lagt vekt på hvor utfordrende det kan være å ivareta barn og unge i møte med foreldre og andre instanser, på grunn av tidspress og retningslinjer m.m. Dette fikk meg til å undre på hvorvidt det faktisk er så utfordrende å sørge for at barn og unge føler seg ivaretatt, og hva som eventuelt må til for at de skal sitte igjen med en god følelse i møte med yrkesutøvere. For meg ble det viktig å få kjennskap til barn og unges egne synspunkter og meninger rundt dette.

1.2 Presentasjon av formål og problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å få økt innsikt og kunnskap om forskning som undersøker hva sårbare barn og unge mener er viktig for at de skal føle seg ivaretatt i møte med hjelpeapparatet. Det er ønskelig å finne ut hvilke faktorer som er av betydning for at de skal føle seg sett og hørt, og for å gjøre møtet med yrkesutøvere til en positiv opplevelse for dem. Mitt mål med denne oppgaven er å løfte frem barn og unges stemmer i et fagfelt der de tross alt er hovedpersonene, men som ofte blir dominert av kunnskapen og erfaringene til yrkesutøvere.

I denne oppgaven vil jeg derfor fokusere på følgende problemstilling: *«Hvilke faktorer oppleves som viktig for at sårbare barn og unge skal føle seg ivaretatt?»* Denne problemstillingen vil besvares gjennom en litteraturstudie der det settes søkelys på barn og unges perspektiver og opplevelser i møte med yrkesutøvere innen helse- og sosialfag.

1.3 Begrepsavklaringer

1.3.1 Yrkesutøver

Ordet «yrkesutøver» er en sammensetning av ordene «yrke» og «utøver». Med andre ord betyr det at man har utdannet seg innenfor et yrke eller en profesjon som f.eks. barnevernspedagog, og praktiserer denne profesjonen i arbeidslivet (Store norske leksikon, u.å.; The free dictionary, u.å). Ordet «hjelper» vil også bli brukt som beskrivelse på yrkesutøver i denne oppgaven.

1.3.2 Sårbare barn og unge

Med sårbare barn og unge vil det i denne oppgaven refereres til definisjonen i NOU 2009:22:

... har utvalget definert utsatte barn og unge som barn og unge med sammensatte vansker og problemer, og som over tid har behov for tjenester og tilbud fra minst to av de instanser som er nevnt i mandatet. I dette ligger det at utsatte barn og unge kan ha en svært forskjellig bakgrunn og også høyst ulike behov. Utsatte barn og unge kan dermed være personer med lærevansker, med atferdsproblemer, med psykiske vansker, med fysiske eller psykiske funksjonsnedsettelse, med rusproblematikk, og barn og unge som har vært utsatt for omsorgssvikt eller vold, m.m. (NOU 2009: 22, s. 10).

I tillegg forstås barn og unge i denne oppgaven som barn og unge i aldersgruppen 0-25 år jf. bvl § 1-3 (barnevernloven, 1992, § 1-3).

1.3.3 Faktorer

«En faktor er en betydningsfull omstendighet eller en bestanddel. En årsaksfaktor er for eksempel en omstendighet som bidrar til at noe skjer, en årsak (Store norske leksikon, u.å.). Med dette siktes det til omstendighetene rundt sårbare barn og unge. Dette kan omfatte både egenskaper ved personer og generelle situasjoner rundt barn og unge.

1.3.4 Ivaretagelse

Her siktes det til hvordan yrkesutøvere passer på barn og unge, hvordan de blir tatt vare på og tatt hånd om av dem. Det legges vekt på at det er barn og unges opplevelse av ivaretagelsen som er avgjørende for om ivaretagelsen er god eller dårlig.

1.4 Oppgavens oppbygning

Innledningsvis har jeg gjort rede for hva denne oppgaven vil handle om i grove trekk. Bakgrunnen for oppgaven, formålet med den, og problemstilling i oppgaven har også blitt presentert. I tillegg har begrepene i problemstillingen blitt nærmere definert og avgrenset. I det følgende vil jeg presentere relevant teoretisk referanseramme for denne oppgaven, før jeg går videre til metoddelen av oppgaven. Metoddelen består av en redegjøring av valgt metode, fordeler og ulemper med denne, datainnsamling, kildekritikk og studiens troverdighet. Deretter vil resultatene bli presentert, og diskutert i lys av den teoretiske

Kandidatnummer: 5105

referanserammen. Avslutningsvis vil hovedpunktene bli oppsummert og det vil bli gitt anbefalinger for videre praksis.

2 FAGLIG KUNNSKAP / TEORETISK REFERANSERAMME

I FOs (u.å.). grunnlagsdokument står det at helse- og sosialfaglig arbeid foregår i hovedsak i mellommenneskelige møter, og i disse møtene trenger man både kommunikasjons- og relasjonskompetanse. Som nevnt innledningsvis, er det nødvendig for yrkesutøvere å inneha god kompetanse på begge områdene ettersom de er gjensidig avhengig av hverandre (Eide & Eide, 2017, s. 157; Shulman, 2018, s. 51), spesielt i arbeid med sårbare barn og unge. For at kommunikasjon i sosialfaglig arbeid skal være nyttig, trenger man kunnskap om viktige elementer innenfor det relasjonelle, slik som mentalisering og profesjonell holdning. Det er viktig å understreke at relasjonsteorier handler om mye mer enn disse elementene, men på grunn av oppgavens formål og lengde vil denne delen begrenses til å sette søkelys på disse elementene, ettersom de er viktige i sammenheng med kommunikasjonskompetanse. Når det er sagt, er de utvalgte elementene viktige i relasjonsbygging mellom yrkesutøvere og sårbare barn og unge, fordi de vil hjelpe yrkesutøvere i å bli mer bevisst på hvordan de ivaretar dem i utfordrende situasjoner. I tillegg vil dette også ha betydning for hvordan tjenester og hjelp blir utført, forstått og mottatt (FO, u.å., s. 8). I det videre vil det bli gitt en gjennomgang av kommunikasjonsteori, før det blir redegjort for mentalisering og profesjonell holdning.

2.1 Generelt om kommunikasjonsteori

Kommunikasjonsteori handler om hvordan vi kommuniserer med hverandre, og hva som skjer i en kommunikasjonsprosess. For enkelthetens skyld vil jeg bruke navnene «Ida» og «Marius» i den videre fremstillingen av denne teorien. Se for deg at Ida har en idé som hun ønsker å formidle til Marius. Ida er avsenderen av informasjonen og Marius er mottakeren av den. Før Ida kan formidle informasjonen til Marius, må hun «kode» den til verbale eller non-verbale virkemidler. Verbale virkemidler er direkte kommunikasjon i form av tale og skrift, mens non-verbale virkemidler er indirekte kommunikasjon i form av ansiktsuttrykk og kroppsspråk. Ansiktsuttrykk kan være smil, milde blick, sinte blick, himling med øynene osv. Kroppsspråk er f.eks. armer i kryss, å sitte forover- eller bakoverlent, vifte med armer osv. Neste steg i kommunikasjonsprosessen er at Marius må motta budskapet ved å høre, lese, eller føle det. Deretter må han avkode budskapet for å forstå det. Til slutt må han vise at budskapet er mottatt gjennom en verbal eller non-verbal tilbakemelding til Ida (Eide & Eide, 2017, s. 16; Shulman, 2018, s. 78). Man kan se for seg en linje som går frem og tilbake mellom Ida og Marius. Både verbal- og non-verbal kommunikasjon skjer på ulike måter. Et poeng er at alle

mennesker kommuniserer på sin egen individuelle måte. Her er det snakk om variasjoner i tonefall, om man kommuniserer rasjonelt eller emosjonelt, direkte eller indirekte m.m (Eide & Eide, 2017, s. 16). I sosialt arbeid er det derfor nødvendig å ha en god relasjon til den andre slik at vi lettere kan forstå hva vedkommende kommuniserer til oss, og dermed ha et bedre grunnlag for å hjelpe han eller henne. I tillegg vil relasjonen ha innvirkning på hvor åpen og direkte kommunikasjonen mellom yrkesprofesjonelle og sårbare barn og unge er.

Kommunikasjon er en kompleks prosess som rommer mange elementer/faktorer, og ofte blir enda mer kompleks av diverse hindringer.

Hindringer er faktorer som gjør det vanskelig å kommunisere direkte om problemer og utfordringer. Et eksempel på en slik hindring kan være følelser knyttet til problemene (Shulman, 2018, s. 41 & 79). Sårbare barn og unge er ofte i utfordrende livssituasjoner som medfører vonde, skremmende, uforståelige eller ubehagelige følelser for dem, hvor de beskytter seg mot disse med ulike forsvarsmekanismer. Dette gjelder også dersom de føler seg utrygge, eller ikke føler seg sett, hørt eller møtt på en god måte. Eksempler på forsvarsmekanismer kan være bagatellisering, benekting, rasjonalisering, å angripe eller anklage «den andre» og tilbaketrekning for å nevne noen (Kinge, 2018, s. 190). I en kommunikasjonsprosess betyr dette at de gjerne forteller om fakta rundt deres egen situasjon, men uten å være i stand til å gå nærmere inn på sine egne følelser rundt situasjonen. Dermed utelates en stor del av informasjonen i kommunikasjonen mellom partene.

Forsvarsmekanismer er noe alle tar i bruk, bevisst eller ubevisst, i situasjoner hvor de føler seg utsatt. Et annet eksempel på hindring kan være forholdet mellom yrkesutøver og den som skal motta hjelp. Shulman (2018) viser her til den dobbeltrollen yrkesutøvere ofte har, og bruker blant annet saksbehandlere i barnevernet som eksempel. En saksbehandler har ofte en todelt rolle som hjelper på den ene siden og kontrollør på den andre siden. Dette medfører at den som mottar hjelp lett kan holde tilbake informasjon som kan brukes mot, eller til ulempe for vedkommende. Hindringer i direkte kommunikasjon kan ofte føre til at mennesker bruker indirekte måter på å formidle det egentlige budskapet (Shulman, 2018, s. 41). Eksempler på indirekte kommunikasjon kan være at et barn eller en ungdom gjennom hint og antydninger presenterer et problem som om det tilhører en venn, men som i realiteten er deres eget. Eller de kan stille spørsmål om yrkesprofesjonelles tidligere erfaringer og opplevelser for å sjekke om vedkommende vil forstå deres eget utgangspunkt. Aggressiv eller utagerende atferd kan handle om det å ikke føle seg sett, hørt og møtt slik man ønsker i det daglige, eller skyldes skuffelser over tiltak, avgjørelser og regler m.m (Shulman, 2018, s. 80-81). Felles for disse

hindringene er at de kan både forsterkes og motvirkes av viktige elementer i en relasjon slik som mentalisering og profesjonell holdning mellom barnevernspedagogen og den som mottar hjelp.

2.2 Viktige elementer i relasjon

2.2.1 Mentalisering

Begrepet mentalisering kan være vanskelig å forstå rent teoretisk, fordi det blir beskrevet på ulike måter av ulike personer, i tillegg er det et omfattende begrep med tilknytning til ulike fagdisipliner. Kinge (2018) skriver at mentalisering rommer begreper slik som empati, nysgjerrighet, selvinnsikt, undring og (selv)refleksjon, samtidig legger hun til at mentalisering er noe mer enn dette. Mentalisering handler ikke bare om å forstå og tone seg inn på andres tilstand og emosjonelle plan, men det handler også om hva som skjer i oss selv i møte med andre. For yrkesutøvere betyr det at de fokuserer både på sårbare barn og unge, og hvilken tilstand og emosjonelt plan de er på, samtidig som de også fokuserer på sin egen tilstand og sitt eget emosjonelle plan i møte med barn og unge. Skårderud & Duesund (2014) skriver at mentalisering er nært beslektet med empati og refleksjon, slik som Kinge (2018), men de refererer også til andre begreper. De legger begreper som emosjonell intelligens, affektbevissthet, metakognisjon, innsikt og mindfulness nært til mentalisering. I likhet med Kinge (2018) skriver de at forskjellen mellom mentalisering og begrepene ovenfor er at mentalisering handler både om «meg selv» og «andre».

Skårderud (2020) sier at når vi erfarer noe, lager vi oss forestillinger om det i vår indre verden (våre tanker og følelser). Dette blir da vår indre sannhet om noe eller noen. Med andre ord, har mennesker forestillinger om seg selv og andre, men det betyr ikke at disse forestillingene nødvendigvis er sanne. Dermed handler mentalisering om å kunne skille mellom indre og ytre sannheter (Kinge, 2018, s. 207; Skårderud, 2020; Skårderud & Duesund, 2014, s. 153). I møte med en ungdom som viser utagerende atferd, kan forestillingen til en barnevernspedagog lett bli at ungdommen er vanskelig, aggressiv og har dårlig emosjonskontroll m.m (barnevernspedagogens indre sannhet om ungdommen). Ungdommen kan på sin side ha en forestilling om at barnevernspedagogen ikke forstår han eller henne og oppfatter gjerne vedkommende som lite innsiktsfull (ungdommens indre sannhet om barnevernspedagogen). Når det gjelder å skille mellom indre og ytre sannheter betyr det at barnevernspedagogen bør

skille mellom ungdommens oppførsel i en gitt situasjon kontra hans eller hennes generelle væremåte. Det samme blir gjeldene for ungdommens forestilling om barnevernspedagogen.

Alt vi gjør, sier og hvordan vi fremstår er gjenstand for tolkning av «den andre». Dette er en automatisk prosess, som vi ofte ikke registrer at finner sted. Nesten som en magefølelse, dette blir også kalt for implisitt mentalisering (Skårderud & Duesund, 2014, s. 153-154).

Magefølelsen vår kan lett føre til at vi trekker slutninger som fører til misforståelser og feiltolkninger i samhandling med andre. Sårbare barn og unge som er i utfordrende og vanskelige situasjoner kan lett tolke andres uttrykk og kroppsspråk på en negativ måte.

Yrkesprofesjonelle kan også tolke barn og unges uttrykk og kroppsspråk på samme måte.

Skårderud & Duesund (2014) bruker avvisning som eksempel på misforståelse og feiltolkning:

... kan feiltolke avvisning inn i situasjoner hvor dette ikke var intensjonen. Følelsen av å være avvist, altså feiltolkningen, utløser følelsesmessige reaksjoner som uro, tristhet og sinne. Slike følelser kan i neste omgang føre til handlinger, som tilbaketrekning, aktiviteter for å engasjere den andre, fiendtlighet, avvisning, overbeskyttelse eller maktmisbruk. Eller om vi beveger oss inn i det psykopatologiske handlingsrommet: symptomer, rus, selvskading, eller aggresjon og voldelig utagering (s. 153).

Mentalisering bidrar til å forstå og oppklare misforståelser (Kinge, 2018, s. 206-207). I møte med sårbare barn og unge er det utrolig viktig å ha god mentaliseringsevne, slik at man kan se forbi de første antakelsene og på den måten unngå feiltolkninger og misforståelser i det videre. Her er det viktig å bruke direkte kommunikasjon gjennom å åpent spørre «den andre» om budskapet har blitt forstått riktig eller ei. Vi må reflektere over hva som foregår i samhandlingen, slik at vi kan tolke mer presist og samtidig bli bedre kjent med oss selv og «den andre». Dette blir også kalt for eksplisitt mentalisering (Skårderud & Duesund, 2014, s. 154).

Oppsummert kan vi si at mentalisering er en avgjørende sosial kompetanse, og utgjør et viktig grunnlag for gode relasjoner og bedre kommunikasjon. God mentaliseringsevne henger nært sammen med trygghet og tilknytning, og det innebærer også det å bli forstått av de(n) vi er i samhandling med. Målet med mentalisering er å oppnå intersubjektivitet mellom partene (Kinge, 2018, s. 207 & 209; Skårderud & Duesund, 2014, s. 157; Skårderud, 2020). På denne måten ser man den andre som et subjekt med sin egen indre verden. Intersubjektivitet betyr gjensidig eller felles deling av opplevelser og erfaringer, det handler om å skape ny mening sammen med den andre. Dette kan gjøres ved bruk av verbal og nonverbal kommunikasjon

(Hansen, 2019, s. 185 & 209; Langaard, 2018, s. 110).

2.2.2 Profesjonell holdning

Profesjonell holdning handler om hvordan man opptrer i møte med dem som behøver hjelp. I FOs yrkesetiskgrunnlagsdokument står det: «Helse- og sosialfaglig arbeid forutsetter ... holdninger preget av ydmykhet, velvilje og respekt overfor brukernes/klientenes verdier og livsvalg» (FO, u.å., s. 2). Således handler profesjonell holdning om etiske retningslinjer. En slik holdning innebærer også å opptre på en respektfull, anerkjennende og omsorgsfull måte (Langaard, 2018, s. 127 & 161). Profesjonell holdning viser til at yrkesutøvere skal ha en personlig og aktiv væremåte i møte med sårbare barn og unge. Langaard (2018) kaller dette for omsorgsfull involvering.

En personlig væremåte rommer det å vise oppmerksomhet, interesse, være glad i og bekymre seg for brukeren (Langaard, 2018, s. 162). En måte å vise oppmerksomhet på er gjennom hvor mye tid yrkesutøvere bruker sammen med barn og unge. Et eksempel på dette er hvor hyppig yrkesutøvere møter dem i hverdagen. Tiden man setter av til samtaler eller aktiviteter har betydning for om barn og unge føler at de får den oppmerksomheten de trenger. Å vise interesse går ut på å se hvert enkelt individ i hver deres unike situasjon. I en samtale kan dette for eksempel gjøres ved å si «dette vil jeg gjerne høre mer om» eller «jeg husker hvor opprørt du ble over dette sist gang vi snakket». Å være glad i og bekymre seg for brukeren handler om profesjonell omsorg, altså en sekundær omsorg. Denne typen omsorg er annerledes enn omsorg i private relasjoner, som f.eks. mellom foreldre og barn (Langaard, 2018, s 163-164). Yrkesutøvere som arbeider med sårbare barn og unge ønsker å bistå dem på best mulig måte, slik at de i siste instans skal klare seg som selvstendige samfunnsborgere. Dermed kan man si at profesjonell omsorg innebærer å bry seg om brukeren og dens situasjon gjennom det arbeidet man gjør, hvor målet er at de skal få et bedre liv enn det som var utgangspunktet deres. Altså handler det om omsorg i en arbeidsrelasjon (Shulman, 2018, s. 86). En personlig væremåte handler også om å se brukeren som en hel person, se bak negativ atferd og lytte til brukeren (Langaard, 2018, s. 162). Å se den andre som en hel person handler om å se sammenhengen rundt deres helhetlige situasjon. Her siktes det til at uhensiktsmessig atferd kan f.eks. forklares i lys av hendelser i hjemmet, på skolen eller på fritiden. Et barn eller en ungdom som blir utsatt for mobbing kan vise atferd slik som irritabilitet, tristhet, trøtthet og konsentrasjonsvansker m.m. Dette kan lett bli forstått som «han er vanskelig». For å kunne se

barnet eller ungdommen som en hel person, må man vise interesse for hva som ligger bak den negative atferden. Videre må man lytte til det som blir fortalt, dette gjelder både det som kommer frem i form av verbal kommunikasjon, så vel som nonverbal kommunikasjon (Langaard, 2018, s. 164-165). Til slutt rommer en personlig væremåte å forstå brukeren. Forståelse i denne sammenhengen handler om å forstå både verbal og nonverbal kommunikasjon. Dermed henger det å forstå barn og unge nært sammen med mentalisering som ble nevnt tidligere.

En aktiv væremåte handler om å dele kunnskap og gi råd (Langaard, 2018, s. 168).

Yrkesutøvere innehar mye kunnskap som kan være nyttig å formidle til barn og unge. Det må likevel vurderes hvilken kunnskap som er relevant å dele ut fra hver enkelt situasjon. Å dele kunnskap med barn og unge handler også om å alminneliggjøre f.eks. følelsesmessige reaksjoner. Det kan gjøres ved å påpeke at en gitt emosjon i et gitt tilfelle er en normal reaksjon. For eksempel er det normalt å reagere med sinne og skuffelse dersom man har blitt løyet til. Slike alminneliggjøringer må også brukes og tilpasses ut fra hvert enkelt tilfelle. Deling av kunnskap kan også brukes for å skape felles oppmerksomhet mellom yrkesutøveren og den andre ved f.eks. å ta i bruk en tavle eller andre hjelpemidler. Å gi råd handler om at barn og unge ofte ønsker at yrkesutøvere skal gi dem en konkret løsning på en utfordring eller problem, eller fortelle dem hva de bør gjøre i utfordrende situasjoner. Yrkesutøvere bør la være å gjøre dette, istedenfor bør de hjelpe og støtte barnet eller ungdommen i å finne en egen løsning på utfordringen eller problemet (Langaard, 2018, s. 168-171). En aktiv væremåte handler også om å pushe, ha forventninger til og ikke gi opp brukeren. Å pushe barn og unge handler om å ha forventninger til dem, fordi det signaliserer troen på at de kan få til noe. Det viser også at man bryr seg om dem. Forventningene må tilpasses det enkelte barnet og den enkelte ungdommen, slik at det ikke blir oppfattet som mas eller uoverkommelig. I tillegg bør yrkesutøveren, i samarbeid med barnet eller ungdommen, bli enige om forventningene og hvordan de skal settes ut i praksis (Langaard, 2018, s. 172-173).

I dette kapitlet har den teoretiske referanserammen for denne oppgaven blitt presentert. Det har blitt redegjort for kommunikasjon, mentalisering og profesjonell holdning. I neste kapittel vil metode med tilhørende underkapitler bli presentert. Underkapitlene utgjør datainnsamling, kildekritikk og studiens troverdighet.

3 METODE

3.1 Valg av metode

For å besvare problemstillingen: «Hvilke faktorer oppleves som viktig for at sårbare barn og unge skal føle seg ivaretatt?» kunne jeg brukt både kvalitativ og kvantitativ metode. På grunn av begrenset tid og situasjonen i samfunnet for øvrig (Covid-19 pandemi), valgte jeg litteraturstudie som metode. Dette er en omfattende studie, hvor man tolker litteratur knyttet til en bestemt problemstilling. Det første man gjør er å identifisere en problemstilling, og deretter prøver man å besvare denne ved å søke etter, vurdere og analysere relevant litteratur ved hjelp av en systematisk tilnærming (Aveyard, 2019, s. 2). Målet med min oppgave blir derfor å gi en oversikt over litteratur som tar for seg hva barn og unge mener er viktig for å føle seg ivaretatt.

3.2 Fordeler og ulemper med litteraturstudie

Barnevernspedagoger har en plikt til enhver tid å holde seg oppdatert om rådende teorier, metoder, forskning og utvikling innenfor sitt fagområde for å kunne møte barn, unge og deres familier på best mulig måte (FO, u.å.; Gulbrandsen, 2019, s. 16) Utfordringen er at barnevernsfeltet er i kontinuerlig utvikling, og en konsekvens av dette er stadig økning av tilgjengelig forskning og litteratur. Dersom yrkesutøvere skal forsøke å holde seg oppdatert om all tilgjengelig kunnskap, ville dette tatt opp all tiden deres. Fordelen med litteraturstudier er at en slik studie søker å samle og oppsummere tilgjengelig litteratur om et tema innenfor et fagområde slik at dette kan ses i sammenheng av hverandre. Dette bidrar til ny innsikt, hvor det åpnes for muligheten til å dra nye konklusjoner om det spesifikke temaet (Aveyard, 2019, s. 4, 6 & 15). I kombinasjon med begrenset tid, vil dette dermed vise seg å være tidssparende med tanke på innsamling av forskningsdata.

I kvalitative studier er fokuset å studere menneskers handlinger og prosesser slik de forekommer i en naturlig kontekst (Aveyard, 2019, s 60; Postholm, 2020, s. 17). Ofte bruker forskere intervju som metode for å samle inn datamateriale i kvalitative studier, noe som innebærer direkte møte med forskningsdeltakere (Postholm, 2020, s. 43). Her er det viktig å være oppmerksom på at forskeren med sin tilstedeværelse, væremåte og holdning, kan påvirke deltakerne og dermed ha en innvirkning på informasjonen som blir gitt. I en litteraturstudie har forskeren distanse til de som blir forsket på og påvirker derfor ikke datagrunnlaget, noe som også kjennetegner kvantitative studier (Aveyard, 2019, s. 49).

En ulempe med litteraturstudier er at man tar utgangspunkt i andre sine data. Disse blir ofte ikke presentert i sin helhet i vitenskapelige artikler, og dermed er studien kun basert på det datagrunnlaget som blir presentert i litteraturen. Fordelen med dette er at man ikke trenger å søke om tillatelse fra Norsk senter for forskningsdata (NSD), før man har lov til å gå i gang med datainnsamlingen. Det må foreligge tillatelse fra NSD både i kvantitative og kvalitative studier, før man kan samle inn data. Dette henger sammen med personvern, anonymitet og hvordan man håndterer slike opplysninger om deltakerne i studiene (Aveyard, 2019, s. 15).

3.3 Datainnsamling

3.3.1 Søkestrategi

Systematiske søk i databasen *Oria* ble brukt for å finne fire vitenskapelige artikler tilknyttet problemstillingen i denne oppgaven. Det ble gjort avanserte søk hvor følgende søkeord ble benyttet i ulike kombinasjoner: «barns», «brukeres», «unges», «meninger», «deltakelse», «barnevernet», «erfaringer» og «brukermedvirkning». I tillegg ble disse prøvd i ulike kombinasjoner ved bruk av «og» mellom de ulike ordene. Litteratursøk ble gjennomført i tidsrommet 01. mars 2021 til 15. april 2021.

Når man søker, kan det benyttes 2 eller flere søkelinjer (jeg benyttet 2 søkelinjer). I tillegg kan man velge materialtype (artikler), språk (alle språk) og utgivelsesdato (siste 5 år). Søket ble også avgrenset ved å krysse av for «fra fagfellelevurderte tidsskrift». Søkeordene som ble brukt var «barns» (første søkelinje) og «meninger» (andre søkelinje). Dette resulterte i 604 treff, hvor artikkel nummer 7 på listen ble inkludert i datamaterialet på bakgrunn av inklusjonskriteriene. Videre resulterte søkeordene «deltakelse» og «barnevernet» i 99 treff. Artikkel nr. 6, 38 og 50 på listen ble også inkludert på bakgrunn av kriteriene.

3.3.2 Inklusjonskriterier

Inklusjons- og eksklusjonskriterier lages på bakgrunn av problemstillingen og er veiledende når det gjelder hvilken litteratur som er relevant å bruke for å besvare den (Aveyard, 2019, s. 75). De formelle inklusjonskriteriene var at datamaterialet måtte være vitenskapelige artikler fra fagfellelevurderte tidsskrift, publisert i løpet av de siste fem år. Videre måtte artikkelens tema handle om barn og unges meninger, erfaringer, opplevelser, deltagelse og medvirkning i møte med yrkesutøvere. Problemstillingen min har vekt på «sårbare» barn og unge og derfor

ble det fokusert på artikler som er knyttet opp mot arenaer hvor disse barna ferdes, slik som skole, barnevern, barneverninstitusjoner m.m.

3.3.3 Analyse

For å tolke artiklene ble det brukt en forenklet tilnærming av tematisk analyse fra Aveyard (2019). Denne analysemetoden muliggjør tolkning og sammenligning av resultater som er kommet frem ved bruk av ulike forskningsmetoder. Første steg i en tematisk analyse er å identifisere mulige temaer i datagrunnlaget. Neste steg innebærer å gå gjennom temaene flere ganger og vurdere, samt revurdere om det valgte temaet beskriver funnene på best mulig måte. Deretter ser man etter likheter og forskjeller mellom de ulike artiklene og tilhørende temaer, slik at man får overblikk over hvordan de er relatert til hverandre. (Aveyard, 2019, s. 141-145).

Resultatdelen i hver artikkel ble lest flere ganger for å identifisere fremtredende temaer. Ved første analyse runde ble det brukt ord som beskrev hva dataene handlet om. Setninger, avsnitt og direkte sitat ble understreket og oppsummert ved bruk av et beskrivende ord, som ble skrevet i margin ved siden av. Ordene som fungerte som «merkelapper» for mulige tema var direkte knyttet til problemstillingen i denne oppgaven. Ord som ble brukt var: relasjon, tillit, trygghet, forståelse, bli sett, møtt og hørt, støtte, kommunikasjon, omsorg, væremåte, egenskaper, informasjon, individuelle behov, engasjert/interesse, stabilitet og kontinuitet m.m. Andre gang ble dette gjennomgått på nytt for å se om det dukket opp nye ord som var mer beskrivende enn de forrige jeg hadde identifisert. I tillegg ble det sett etter nye mulige tema, som ble identifisert etter samme fremgangsmetode nevnt ovenfor. Denne prosessen ble gjentatt flere ganger. Dette medførte en hel del ord, og jeg ble derfor nødt til å vurdere om noen av ordene hadde samme mening, slik at de kunne samles under et begrep. Ord slik som «interesse» og «engasjert» ble samlet under «væremåte». «Møt barnet der det er», «individuelle behov» ble plassert under «bli sett, hørt og møtt».

Jeg møtte på en utfordring med to ord: «kontinuitet» og «stabilitet». I artikkel 1 og 2 fant jeg begge ordene, mens i artikkel 3 fant jeg bare «kontinuitet», og i artikkel 4 fant jeg bare ordet «stabilitet». Jeg tror dette skyldes at datamaterialet i disse to artiklene er samlet inn fra forskjellige kontekster, samt at aldersgruppene er ulike. I tillegg har min forståelse av ordene, samt tolkning av resultatene påvirket funnene. Etter nærmere undersøkelse av ordenes

definisjon, ble disse samlet under betegnelsen «relasjon». Dette ble gjort ut fra hva resultatene mine viste, og dermed fant jeg at det var en passelig beskrivelse.

For å se etter likheter og forskjeller delte jeg to A4 ark på midten (2 kolonner pr. ark) hvor jeg markerte hver del med Art. 1, 2, 3 og 4, og plasserte ordene fra tilhørende artikkel i tilhørende kolonne. Deretter sorterte jeg ordene slik at de samme ordene havnet på linje med hverandre. Dermed fikk jeg en oversikt over hvilke ord som var felles, og ikke, for alle artiklene.

De temaene som gikk igjen flest ganger i litteraturen var væremåte, relasjon, kommunikasjon og bli sett, hørt og møtt. Dette utgjør mine hovedtemaer. Hver av disse rommer de resterende ordene jeg fant i resultatene mine. Under temaet «væremåte» plasserte jeg: tilgjengelighet, vise omsorg, tålmodighet, tilstedeværelse, engasjert, interesse, kreativitet, tålmodighet og åpenhet. I temaet «relasjon» plasserte jeg: tillit, trygghet, tilknytning, forståelse, støtte, vise omsorg, kontinuitet og stabilitet. Temaet «kommunikasjon» inneholder: informasjon, tillit, forståelse, trygghet, støtte, vise omsorg, individuelle behov, medvirkning og tilgjengelighet. I det siste temaet «bli sett, hørt og møtt» plasserte jeg: informasjon, individuelle behov, forståelse, trygghet, støtte, medvirkning og møt barnet der det er.

3.4 Kildekritikk og studiens troverdighet

De vitenskapelige artiklene som er brukt i denne litteraturgjennomgangen er relevante for å besvare denne oppgaven. De møter også formelle krav. Jeg er avhengig av å få tak i barn og unges erfaringer, meninger og følelser m.m. for å kunne besvare problemstillingen. Alle artiklene har brukt kvalitativ metode, noe som gir et godt grunnlag for å få til dette. Antall respondenter er lav i tre av fire artikler, noe som medfører at funnene ikke kan generaliseres til den øvrige populasjonen, men det er heller ikke målet for oppgaven. I tillegg er hver enkel situasjon ulik en annen. Likevel er det noen felles faktorer som går igjen, sammenlagt kan man derfor se et mønster i situasjoner til sårbare barn og unge. Videre kunne jeg inkludert artikler som brukte andre forskningsmetoder enn kvalitative, men hovedmålet med denne oppgaven er gå i dybden på hva barn og unge mener, dermed ble kvalitative studier ansett som mest relevante.

Problemstillingen i denne oppgaven er ikke avgrenset til en bestemt situasjon eller kontekst, men omhandler sårbare barn og unge generelt. Som det går frem av sammendragene i neste kapittel, er alle artiklene som er inkludert i denne studien knyttet opp mot barnevernet, noe

Kandidatnummer: 5105

som ikke ble gjort bevisst. Det ville vært ønskelig med større variasjon i forhold til arenaer hvor sårbare barn og unge ferdes for å bedre belyse problemstillingen. Likevel tar artiklene for seg sårbare barn og unge i ulike situasjoner slik at samlet sett blir problemstillingen besvart.

4 RESULTATER

I dette kapittelet vil jeg først presentere datamaterialet i en oversiktstabell. Deretter blir et kort sammendrag av hver artikkel presentert, før det blir gitt en mer detaljert gjennomgang av funnene fra de vitenskapelige artiklene.

4.1 Presentasjon av datamateriale

Alle artiklene er fra fagelleverderte tidsskrift. Målgruppen i studiene er sårbare barn og unge i alderen 9-22 år. Studiene undersøker barn og unges erfaringer og medvirkning i ulike situasjoner/sammenhenger. Det er brukt kvalitativ metode for å belyse og besvare problemstillingen. Alle studiene er gjennomført i Norge, hvor en av dem er skrevet på engelsk. I tillegg er alle artiklene relatert til en barnevernsfaglig kontekst.

Funnene blir presentert gjennom en oversiktstabell nedenfor, Tabell 1.

Tabell 1. presentasjon av datamateriale.

Forfatter(e) og år	Formål	Metode og Respondenter	Sentrale temaer
Tunestveit et al., 2021	Finne ut hvordan unge forstår erfaringene sine og hvordan de plasserer seg selv og barnevernet	Metode: Kvalitative intervju Semistrukturerte intervju med åpne spørsmål Intervjulengde 30 minutt – 2 timer Respondenter: 13 unge i alderen 16-22 år	Relasjon, tillit, trygghet, forståelse, bli sett, hørt og møtt, støtte, kommunikasjon, tilknytning, omsorg, væremåte, tilgjengelig, medvirkning, informasjon, tilstedeværelse, stabilitet, kontinuitet, interesse, åpenhet, engasjert, individuelle behov, ustabil, mistillit.
Ulset, G. (2020).	Få innsikt i skoleerfaringer til ungdom som bor i barneverninstitusjoner	Metode: Kvalitative individuelle intervju Intervjulengde ca. 1 time-1,5 time Respondenter: 8 ungdommer 6 jenter, 2 gutter 15-19 år	Stabilitet, ensomhet, støtte, trygghet, individuelle behov, bli sett, møtt og hørt, tilgjengelig, kontinuitet, tilknytning, ekskludering, inkludering, utrygt, mestrings, forståelse, respekt, møt barnet der det er, medvirkning, væremåte, omsorg, engasjert, relasjon,

			samarbeid, stigma, egenskaper, kommunikasjon.
Husby et al., 2018	Få frem barns perspektiv i et fagfelt som ofte er dominert av yrkesutøveres perspektiv	Metode: Kvalitative intervjuer, semistrukturerte (4) med følgende tema: kontakt med yrkesutøvere. Åpne og reflekterte spørsmål Intervjulengde ca. 1 time Respondenter: 10 barn 5 jenter, 5 gutter 9-17 år	Bli sett, hørt og møtt, støtte, væremåte, medvirkning, krevende, uforståelig, inkludering, informasjon, ubehagelig, kommunikasjon, uvitende, ekskludering, egenskaper, engasjert, trygghet, hensyn, relasjon, tillit, respekt, samarbeid, individuelle behov, kreativitet, interesse, møt barnet der det er, forståelse, oppmerksom, omsorg.
Skårdalsmo, E. M. B. & Harnischfeger, J. (2017).	«... Å bidra til at omsorgen blir enda bedre tilpasset barnas behov» (Skårdalsmo, E. M. B. & Harnischfeger, J., 2017, s. 6)	Metode: Kvalitative intervjuer Semistrukturerte med følgende tema: oppvekst i hjemlandet, flukten til Norge, framtidshåp og tiden i Norge Åpne og fokuserte spørsmål og ja/nei spørsmål Respondenter: (70) 66 ungdommer: 13-20 år	Væremåte, omsorg, interesse, engasjert, støtte, respekt, kommunikasjon, mistillit, individuelle behov, bli sett, møtt og hørt, forståelse, tid, tålmodighet, relasjon, ustabilitet, kontinuitet, veiledning, informasjon, ikke gi opp, kreativitet, trygghet, tillit, tilgjengelig, stabilitet

Artikkel 1: Deltaking i barnevernet – ein analyse av ungdomar sine forteljingar i lys av posisjoneringsteori av Merete Tunestveit, Magne Mæhle og Oddbjørg Skjær Ulvik, publisert i Tidsskriftet Norges barnevern 25.03.2021.

Sammendrag: Denne artikkelen utforsker hvilken posisjon barn og unge tar eller får i møte med barnevernet, samt hvordan de plasserer barnevernet i forhold til sin egen posisjon. Resultatene blir presentert gjennom fem ungdommers fortellinger om kontakt med barnevernet. Disse viser en sammenheng mellom en trygg relasjon og være aktiv i deltakelsen, og føle avmakt i forbindelse med fravær av deltakelse og en trygg relasjon i møte med barnevernet.

Artikkel 2: Skoleerfaringer blant ungdommer som bor i barneverninstitusjoner av Gro Ulset, publisert i Tidsskrift Norges barnevern 14.10.2020.

Sammendrag: Denne artikkelen handler om ungdom som bor i barneverninstitusjoner og hvordan dette virker inn på deres opplevelse av skolen som en arena for læring, sosialisering, trivsel og tilhørighet. Resultatene tar for seg fire hovedområder: 1) betydningen av skole – tidligere erfaringer og nåsituasjon, 2) opplæringstilbudet, 3) miljøpersonalets oppmerksomhet og forventninger og 4) trivsel. Studien viser at brudd i stabilitet og kontinuitet med bosted har innvirkning på ungdommenes omsorgssituasjon og skoletilhørighet.

Artikkel 3: Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support av Inger Sofie Dahlø Husby, Tor Slettebø og Randi Juul, publisert i Child & Family Social Work 17.07.2018.

Sammendrag: Artikkelen tar for seg barn og unge som har vært i kontakt med barneverntjenesten og deres erfaringer i møte med yrkesutøvere. Det blir lagt vekt på barns medvirkning og deltakelse. Det ble gjort tre hovedfunn: 1) møter mellom yrkesutøvere og barn, 2) barns opplevelser av faktorer som la til rette for og styrket deltakelse og 3) viktigheten av tillit i relasjonsbygging med barn. Studien viser en sammenheng mellom trygge/tillitsfulle relasjoner, emosjonell støtte, pedagogiske tilnærminger og barns deltakelse i møte med yrkesprofesjonelle. Det legges vekt på at deltakelse fordrer en relasjonsforståelse som et teoretisk utgangspunkt, hvor det er viktig å være bevisst det eksisterende maktforholdet.

Artikkel 4: Vær snill! Råd fra enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger til voksne omsorgsgivere av Envor M. Bjørge Skårdalsmo og Jessica Harniscfeger, publisert i Tidsskriftet Norges barnevern 03.04.2017.

Sammendrag: Artikkelen handler om å fremme barns stemmer i møte med voksne omsorgspersonen. Det blir lagt vekt på barnas råd til hvordan voksne kan bedre tilpasse den profesjonelle omsorgen etter deres behov. Resultatene viser til fire overordnede råd: 1) Vær snill, 2) Prøv å innta mitt perspektiv, 3) Hjelp meg og 4) Gi

reglene mening. Studien viser viktigheten av hvordan voksne omsorgspersoner møter barn som er i sårbare situasjoner og det blir lagt stor vekt på betydningen av relasjonen som grunnlag for god profesjonell omsorg.

4.2 Gjennomgang av funn

4.2.1 Artikkel 1 (Tunestveit et al., 2021, s. 9-15)

«Nina» forteller om viktigheten av å ha en god relasjon til saksbehandleren sin. Det blir pekt på variasjon i væremåten til de ulike saksbehandlerne hun har hatt. Noen av dem har ungdommen kommet greit overens med, mens andre har hun ikke likt så godt. Dette har hatt betydning for kommunikasjonen mellom dem. I fortellingen hennes drar hun frem en saksbehandler hun følte seg trygg på og som virkelig så henne, med andre ord, hun ble sett, hørt og møtt. Det kommer frem av fortellingen at hun hadde en langvarig relasjon (flere år) til denne saksbehandleren, og dermed var forholdet deres preget av kontinuitet og stabilitet. I tillegg var forholdet preget av tillit, trygghet og støtte, som resulterte i en sterk tilknytning til denne saksbehandleren.

I likhet med «Nina», forteller «Leif» om en god relasjon til sin saksbehandler i barnevernet, samtidig som han understreker hvor viktig den gode relasjonen har vært for han. Det blir også lagt stor vekt på den personlige væremåten til saksbehandleren, og her sikter «Leif» til omsorgen og kjærligheten han har mottatt. I tillegg sier han at «Du må verkeleg bry deg når du har ein slik jobb» (Tunestveit et al., 2021, s. 11). I denne fortellingen kommer det også frem at relasjonen har vart over lengre tid (flere år), og det har blitt investert gjensidig tid og energi i relasjonen, noe som har medført åpenhet i kommunikasjonen mellom dem, samt ført til intersubjektivitet. «Leif» sitter igjen med en opplevelse av å bli sett, hørt og møtt i hans situasjon.

«Jan» sin fortelling er ikke preget av å bli sett, hørt og møtt, god kommunikasjon eller gode relasjoner. I tillegg kommer det ikke noe informasjon om væremåten til saksbehandlerne, annet enn distanse mellom han og barnevernet. «Nils» sin fortelling fremhever enda tydeligere enn «Jan» sin, hvordan dårlig kommunikasjon og dårlige relasjoner fører til mangel på å bli sett, hørt og møtt. Her får vi heller ikke noe informasjon om hvordan væremåten til saksbehandlerne er, men «Nils» forteller hvordan han skulle ønske at de var. Han legger vekt på at de burde spurt han, pushet han litt mer og vært mer kritiske til det han sa, slik at han

ikke hadde trengt å flytte så mange ganger. «Kai» er den siste ungdommen som blir presentert i denne artikkelen. Hans historie er preget av frykt, forvirring og utagering. Selv om personlig væremåte ikke blir nevnt her, snakker han om barnevernet og hans oppfatning av dem fra et veldig fiendtlig perspektiv. Det kommer frem at verken kommunikasjon eller relasjon er på plass i dette tilfellet. Han føler seg heller ikke sett, hørt eller møtt på en god måte av de ansatte i barnevernet.

På tross av at disse fortellingene fremstår som mer negative enn de to første, er konklusjonen den samme i forhold til betydningen av relasjon, kommunikasjon, væremåte og det å bli sett, hørt og møtt.

4.2.2 Artikkel 2 (Ulset, 2020, s. 218-225)

Ungdommene forteller om viktigheten av å få støtte av lærere på ulike områder. De forteller også om tilrettelagt undervisning og forståelse fra lærerne i forhold til deres individuelle behov og forutsetninger, med andre ord, de føler seg sett, hørt og møtt. Dette tyder også på at ungdommene har en god relasjon til lærerne sine. Disse faktorene har betydning for om ungdommene klarer å håndtere både skolegangen og situasjonen de er i. Et viktig funn som ser ut til å ha stor betydning, er stabilitet og kontinuitet i forhold til skolegang, bosituasjon, relasjoner med jevnaldrende og lærerne. Funnene viser at det er avgjørende for om ungdommene lykkes både faglig og sosialt. Videre forteller ungdommene om variert interesse og engasjement (væremåte) hos miljøpersonalet på barneverninstusjonene i forhold til lekser og skole. Det kommer frem at noen tilpasser det å gjøre lekser etter ungdommenes behov, mens andre er mer rutinerte på dette område. Noen forventer kun at ungdommene skal møte opp og gjennomføre skoledagen, mens andre snakker med ungdommene om viktigheten av skolegang for fremtiden deres. I tillegg forteller ungdommene om at skolen og miljøpersonalet på barneverninstusjonene har jevnlig kontakt med hverandre. Noen ganger er ungdommene med på disse møtene. Til slutt fremhever ungdommene væremåten til lærerne, og at det har stor betydning i forhold til trivsel på skolen og for lekse- og skolearbeidet deres. Væremåten(e) som blir trukket frem er vennlig, blid, sans for humor, kreativitet og ikke være så høytidelig.

4.2.3 Artikkel 3 (Husby et al., 2018, s. 445-448)

Ungdommene blir møtt av tverrfaglige og tverretatlige team. Noen av dem deltok selv på disse møtene. De opplever disse møtene noe ulikt. En ungdom opplevde å ikke bli sett, hørt og møtt. To av ungdommene syntes møtene var for lange, uforståelige og overveldende, samtidig satte begge pris på å få medvirke, samt få vite hva yrkesutøverne sier om dem. Andre barn forteller om at de som regel bare møtte én yrkesutøver, og at det var mødrene deres som i hovedsak kommuniserte med dem. I tillegg ser det ut til at barna ikke ble informert om ulike tiltak. Videre viser funnene at både barn og ungdom mener det er viktig å bli sett, hørt og møtt av de voksne rundt dem. Det handler blant annet om hvordan de voksne er i møte med dem, samt hvordan barn og ungdom oppfatter væremåten til yrkesutøverne. Her er det snakk om det å lytte til dem, forstå, støtte, tro på og hjelpe dem i vanskelige situasjoner m.m. God relasjon og kommunikasjon blir trukket frem som viktige forutsetninger for trygghet i vanskelige situasjoner. Barna forteller at en måte å oppnå dette på er ved å gjøre aktiviteter sammen med dem og ha det gøy. Det gjør det også lettere for de minste barna å snakke om erfaringer, tanker og følelser. Funnene viser også at relasjoner preget av tillit fører til mer medvirkning fra barnas side. En avgjørende faktor for å oppnå en tillitsfull relasjon er direkte og indirekte kommunikasjon. Barna ønsker at yrkesutøvere skal legge merke til barnas kroppsspråk, fordi det signaliserer hvordan de har det. I tillegg blir åpenhet, ærlighet, omsorg, vennlighet, å dele noe fra eget privatliv, inkludering og dialog trukket frem som viktig for å oppnå en tillitsfull relasjon.

4.2.4 Artikkel 4 (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 9-14)

I denne artikkelen blir væremåten til yrkesutøvere spesielt vektlagt. Ungdommene sier det er viktig at de voksne er hyggelige, imøtekommende, respektfulle og forståelsesfulle kontra strenge, slemme, frekke og nedlatende. I tillegg påpeker de viktigheten av at væremåten til yrkesutøvere er stabil. Videre blir det lagt stor vekt på betydningen av å bli sett, hørt og møtt. Det er viktig at de voksne er tålmodige og prøver å innta deres perspektiv, de må forstå hvordan ungdommene har det. Her er det snakk om støtte og hjelp til å håndtere vanskelige følelser og tanker. Dette gjelder også i forhold til ulike utfordringer i hverdagen og livet generelt. Ungdommene sikter til at de voksne må være i stand til å «stå i det» sammen med dem. De forteller også hvor viktig det er at yrkesutøvere ikke gir seg selv om de avviser deres forsøk på kontakt og kommunikasjon. På denne måten vil de føle både trygghet og

omsorg fra yrkesutøvere. Dårlig kommunikasjon og dårlig forståelse av den emosjonelle tilstanden til ungdommene har ført til misforståelser eller krangler, og skapt uheldige situasjoner for dem i møte med yrkesutøverne. Informantene trekker også frem betydningen av gode relasjoner og interesse for å bli kjent med dem personlig, istedenfor for å ta utgangspunkt i tidligere dokumenter og andres meninger om dem. Videre ønsker de at voksne skal ha kunnskap og erfaringer om barn og deres behov, samt ha relevant utdanning i forhold til dette.

5 DISKUSJON

I dette kapittelet vil hovedtemaene fra funnene bli diskutert med utgangspunkt i den teoretiske referanserammen. Først vil kommunikasjonstemaet bli drøftet. Deretter drøftes relasjon og væremåte i samme underkapittel ettersom de er gjensidig avhengig av hverandre, og det ble vanskelig å drøfte disse separat. Til slutt blir temaet bli sett, hørt og møtt drøftet i lys av de foregående temaene.

5.1 Kommunikasjon

Mye viktig informasjon ligger i den nonverbale kommunikasjon til mennesker (Shulman, 2018, s. 82). Som nyutdannet barnevernspedagog kan det være vanskelig å tolke nonverbal kommunikasjon av flere grunner. For det første har man gjerne lite erfaring i å kommunisere med sårbare barn og unge i praksis. Det kan føre til at man blir usikker på egen kompetanse og evne til å kunne forstå budskapene deres allerede før det første møte med dem. Dersom yrkesutøveren i tillegg får i oppdrag å hjelpe et barn eller en ungdom med store atferdsvansker, kan yrkesutøveren bli overveldet og sjokkert over denne atferden. Det kan føre til enda mer usikkerhet rundt hans egne evner til å kommunisere med barnet eller ungdommen. I følge Shulman (2018) kan yrkesutøvere motvirke dette ved å forhåndsinnstille seg på brukerens mulige følelser og problemer før det første møtet. Denne forhåndsinnstillingen skal i teorien gjøre det lettere for yrkesutøvere å bli sensitiv ovenfor brukernes indirekte kommunikasjon i det første møtet. Et problem med dette er at det kan være vanskelig å forutsi alle mulige følelser og problemer til en annen person. Dermed må det tas utgangspunkt i tidligere informasjon om vedkommende slik at man har noe å arbeide ut fra (Shulman, 2018, s. 123). Problemet med tidligere informasjon, er at den ofte har blitt påvirket av andres oppfatninger og erfaringer med barnet eller ungdommen. Noen av ungdommene i artikkel 4 uttrykte ønske om at yrkesutøvere skulle vise interesse for dem personlig, istedenfor å ta utgangspunkt i tidligere informasjon (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 11). På en annen side kan en nyutdannet yrkesutøver finne det hjelpelig med andre sine notater, spesielt dersom de kommer fra kolleger med mer erfaring. Dermed kan man konkludere med at det handler om å finne en balansegang mellom bruk av tidligere informasjon og det å vise interesse for å bli kjent med barn og unge på deres premisser. Videre argumenterer Shulman for at forhåndsinnstilling er viktig fordi det motvirker yrkesutøveres «... tendens til å venne seg å uttrykke diverse følelser med ord uten virkelig å oppleve dem» (2018, s. 85) Her sikter

han til det å speile brukeren. Speiling handler om å speile det følelsesladde budskapet tilbake til brukeren ved bruk av ord. Han mener at dette kan oppfattes som mekanisk og kunstig, fordi man egentlig ikke føler følelsene til brukeren. Fra brukerens side kan det oppfattes som manglende omsorg eller at man ikke bryr seg. Konsekvensen av dette kan over tid resultere i dårligere kommunikasjon og en dårligere arbeidsrelasjon. En bedre måte å reagere på fra yrkesutøverens side kunne vært å være ærlig og innrømme at man ikke forstår, eller ikke vet hva man skal si. På den måten viser man en ikke dømmende, men oppmerksom holdning mot den andres emosjonelle tilstand, samtidig som kommunikasjonen og relasjonen ikke blir skadelidende. Videre kan det være mer hensiktsmessig å ta i bruk mentalisering for å prøve å forstå den andres indre følelser og tanker. Tidligere har det blitt påpekt at mentalisering er et viktig grunnlag for god kommunikasjon. Bruk av mentalisering i samhandling skaper en følelse av å bli forstått, men også av å bli følt (Skårderud, 2020; Skårderud & Duesund, 2014, s. 156). Shulman (2018) foreslår å bruke en ferdighet som kalles tilbakeholdenhet, hvor man lar være å si noe en liten stund. Poenget her er å prøve å føle hva den andre føler, før man kommer med en respons, dette henger sammen med mentalisering som ble nevnt ovenfor. En utfordring her er at denne ferdigheten forutsetter god mentaliseringsevne hos yrkesutøveren. I eksempelet med yrkesutøveren som var usikker på egen kompetanse og evner, ville mentaliseringsevnen vært dårlig, fordi god mentalisering avhenger av en viss avstand til egne følelser. Jo høyere følelsestrykket vårt er, desto dårligere evne har vi til å mentalisere (Kinge, 2018, s. 207; Skårderud, 2020; Skårderud & Duesund, 2014, s. 160). Dermed kan det virke som om Shulman (2018) sine forslag er mer passende for mer erfarne yrkesutøvere. Likevel kan man med god støtte og veiledning fra kolleger være i stand til å redusere eget følelsestrykk, som igjen forsterker vår evne til å mentalisere.

For det andre kan nonverbal kommunikasjon ofte være tvetydelig i forhold til det som blir uttalt, noe som øker faren for misforståelser og feiltolkninger av den andres budskap. Eksempelvis kan et barn eller en ungdom si «det går fint å snakke med deg». Denne direkte kommunikasjonen er ganske rett frem, men hva viss kroppsspråket samtidig indikerer frykt og sinne? Da er det lett for en nyutdannet barnevernspedagog med lite kommunikasjonserfaring å tolke budskapet til ungdommen som «nei, du synes ikke det går fint å snakke med meg». Kroppsspråket handlet gjerne ikke om frykt og sinne over selve møte og samtalen med en barnevernsansatt, men om hva som vil skje fremover og hvilken betydning involvering av barnevernet har for barnet eller ungdommen. Dersom yrkesutøveren har en profesjonell holdning ved å være personlig og aktiv ovenfor ungdommen, vil han kunne utforske

tvetydeligheten i budskapet nærmere, og se hva som skjuler seg bak atferden (Langaard, 2018, s. 162-165). Videre kan dårlig kommunikasjon og dårlig forståelse av barn og unges emosjonelle tilstand føre til krangler og uheldige situasjoner mellom dem og yrkesutøveren. En av informantene i artikkel 4 fortalte om en hendelse hvor nettopp dette var tilfellet. Her førte yrkesutøverens dårlige mentaliseringsevne og uoppmerksomhet til feiltolkning, som i siste instans resulterte med utagering, og slag mot den ansatte (Skårdalsmo & Harnischfeger, 2017, s. 11). En slik hendelse kan føre til at relasjonen mellom dem blir skadelidende, dersom det ikke ordnes opp i etterkant. Da er det viktig å reflektere over hva som skjedde i samhandlingen (eksplisitt mentalisering), både alene, med medarbeidere, men også med barnet eller ungdommen. Når man snakker med barnet eller ungdommen er det viktig å være åpen for hverandres forståelse av det som skjedde. Et poeng her er at yrkesutøveren må være villig til å vedgå egne feil, spesielt ovenfor sårbare barn og unge, slik at de ikke blir sittende igjen med en følelse av skyld og det å ikke bli sett, hørt og møtt på en god måte. Shulman (2018) mener at det å vedgå egne feil blir satt pris på av brukere, fordi yrkesutøverne fremstår mer menneskelige og feilbarlige. Ved å invitere barnet eller ungdommen til å snakke åpent om det som hendte, skaper man rom for deltakelse og medvirkning i forhold til hvordan man ønsker at samspillet og eventuelle fremtidige reaksjoner skal være i det videre. Kinge (2018) bruker benevnelsen «det trygge rommet» som metafor for en trygg plass hvor man kan redusere følelsestrykk:

Det rommet som gjør det trygt nok å åpne for (selv)refleksjon, spørsmål og undring. Er vi ikke trygge, kan vi heller ikke utforske oss selv og (hver)andre. Opplever jeg meg trygg, kan jeg derimot med letthet lene meg tilbake og være genuint opptatt av og nysgjerrig på den andre. «Tryggheten stimulerer mentalisering, mens utrygghet hemmer den, ...» (s. 207).

Ved å skape dette rommet i samhandling med barn og unge kan det bidra til at de får mer tillit til yrkesutøveren, fordi han eller hun viser ønske om å ordne opp og forbedre forholdet mellom dem, på tross av negative hendelser. I tillegg signaliserer vi på denne måten at vi tar barnet eller ungdommen på alvor. En utfordring som kan oppstå er at det ikke er sikkert at barnet eller ungdommen er klar for å ta opp vanskelige situasjoner, og dermed må dette også tas hensyn til. I tillegg kan det ta tid før relasjonen er bedret og tilliten blir gjenopprettet mellom partene. Det er viktig at disse tingene blir gjort på barn og unges premisser, ettersom det er vår oppgave å hjelpe og bistå dem. Et annet viktig poeng her er at vi er de voksne og har et stort ansvar om å fremstå som gode, trygge og omsorgsfulle voksne i møte med sårbare barn og unge. Avslutningsvis er det viktig å påpeke at alder og modningsnivå til barn og unge

vil ha betydning for hvordan kommunikasjonen mellom dem og yrkesutøvere vil være. I tillegg vil aldersforskjell og modningsnivå by på ulike utfordringer i ulike kontekster.

5.2 Relasjon og væremåte

Innledningsvis er det nødvendig å avklare noen viktige begreper. En relasjon i en yrkesfaglig kontekst kan bli kalt for en arbeidsrelasjon. Således markeres det et skille mellom en yrkesfaglig og privat relasjon (Shulman, 2018, s. 86). Tillit blir definert på følgende måte av Shulman (2018): «Klientens opplevelse av å kunne ta sjansen på å betro seg til sosialarbeideren om sine tanker, følelser, feiltrinn og nederlag» (s. 144). Tillit handler om å stole på et annet mennesket som man har en relasjon til. Det betyr at man har en visshet om at «den andre» ikke vil gjøre noe som er skadelig eller til ulempe for «meg». I begrepet ligger også erkjennelse om at «den andre» innehar relevant og nødvendig kunnskap for å bistå med hjelp i en gitt kontekst. Trygghet forstås i denne sammenhengen som å være trygg på noen og det å være trygg i en gitt situasjon. Dette henger nært sammen med mentalisering (Skårderud, 2020; Skårderud & Duesund, 2014, s. 155). Shulman (2018) definerer omsorg på følgende måte: «Klientenes opplevelse av at sosialarbeidere bryr seg om dem som klienter og ønsker å hjelpe dem med problemer som de selv føler er viktige» (s. 143).

Shulman (2018) sier at grunnlaget for å danne en god arbeidsrelasjon starter i de første møtene med klienter. Et barn eller en ungdom som blir henvist til barnevernet på bakgrunn av f.eks. omsorgssvikt har ofte erfaringer med dårlige og utrygge relasjoner med viktige omsorgspersoner. Dette gjør at de kan føle seg utrygge, urolige og usikre i møte med en barnevernansatt. Det er viktig å være bevisst denne utryggheten, uroen og usikkerheten barn og unge kan føle på i starten, slik at yrkesutøveren kan fokusere på å trygge dem. Dette gjelder både i den nye situasjonen, men også på yrkesutøveren selv. En måte å skape trygghet på i de første møtene er ved å la barn og unge bli kjent med yrkesutøveren. For det første er det viktig å presentere seg. For det andre kan det være en idé å fortelle litt om egen arbeidsbakgrunn og hva man mener er viktig i hjelpearbeid (Shulman, 2018, s. 87). Dette gjør det mulig for barn og unge å danne seg en foreløpig mening om yrkesutøveren som person. Meningen de lager seg vil selvfølgelig være basert på egenskaper de har erfart hos andre voksne, slik som snill, slem, sint, rolig osv. Barn som lever under, eller har opplevd omsorgssvikt har ofte dårlige og utrygge relasjonelle erfaringer, som nevnt tidligere. Derfor er det viktig at yrkesutøvere har en profesjonell holdning, fordi det handler om omsorgsfull

involvering, noe som er en forutsetning for å skape tillit og trygghet hos disse barna og unge. Selv om barn og unge har opplevd, eller lever under omsorgssvikt, har de ofte også erfaringer med gode og trygge relasjoner. Dersom den profesjonelle holdningen til yrkesutøveren stemmer overens med de gode erfaringene, vil dette bidra til økt trygghet i relasjonen mellom dem og yrkesutøveren.. Samtidig vil økt trygghet i situasjonen forde tillit til yrkesutøveren, og omvendt. For det tredje er det viktig å redegjøre for formålet med kontakten og yrkesutøverens rolle i arbeidet, ettersom det kan bidra til å forsterke tryggheten enda mer hos barn og unge i møte med yrkesutøveren, samt skape forutsigbarhet i forhold til hva som skal skje videre (Shulman, 2018, s. 87 & 154). På en annen side vil manglende redegjørelse for formålet og rollen til yrkesutøveren medføre svekkelse i tryggheten og forutsigbarheten. Måten man velger å formidle informasjonen på, må selvfølgelig være relevant ut fra konteksten, og den må være tilpasset alderen og modningsnivået til barnet eller ungdommen. Viss ikke kan dette føre til større usikkerhet og dermed svekke tilliten og tryggheten i relasjonen. Dersom de første møtene oppleves på en god måte av barn og unge vil arbeidet være preget av et solid fundament som kan utvikles videre. På den andre siden vil dårlige møter kunne føre til en dårlig arbeidsrelasjon, som i siste instans kan medføre dårlig nytte og virkning av hjelp og tiltak som iverksettes (Shulman, 2018, s. 148). Oppsummert kan vi si at en god relasjon og den profesjonelle holdningen til yrkesutøvere er gjensidig avhengig av hverandre, samt at en god relasjon er betinget av yrkesutøvernes profesjonelle holdning.

Funnene viser at det er nødvendig å ha en god relasjon for å kunne hjelpe sårbare barn og unge på best mulig måte. Studier som er gjort innenfor andre fagdisipliner enn sosialfaglig arbeid bekrefter betydningen av en god relasjon mellom yrkesutøvere og den som mottar hjelp, samt betydningen av yrkesutøvernes væremåte, er direkte knyttet til om hjelpen har en positiv effekt eller ikke (Langaard, 2018, s. 130; Røkenes & Hanssen, 2012, s. 20-25).

Problemet med disse studiene er at de har blitt gjennomført i en spesifikk kontekst, og dermed må man være forsiktig med å overføre resultatene til andre kontekster. I tillegg er mange av disse studiene noen år gamle. Dermed bør man se resultatene i sammenheng med ny og oppdatert kunnskap. Det gjennomgående i mine funn viser at en god relasjon og væremåten til yrkesutøvere har betydning for om hjelpen som gis har en positiv effekt eller ikke for sårbare barn og unge. Selv om funnene mine ikke er omfattende nok til å kunne trekke generaliseringer til andre kontekster, er det likevel mulig å finne denne sammenhengen.

Mange av ungdommene trekker frem betydningen av stabilitet og kontinuitet i relasjonen mellom dem og yrkesutøvere. Det viser seg at relasjon over lengre tid skaper bedre kommunikasjon og samarbeid dem imellom, i tillegg fordrer dette trygghet, tillit og tilknytning. Det medfører også at barna og ungdommene får dekt sitt behov for omsorg fra en betydningsfull andre. En utfordring med at stabile og kontinuerlige relasjoner virker å ha en så stor betydning, er når yrkesutøverne skal slutte i stillingene sine. Grunnene for dette kan være mange og ulike, men de som kan, og ofte blir skadelidende som følge av dette, er sårbare barn og unge. For det første kan avslutning av en betydningsfull relasjon føre til tristhet og sorg over tap av en viktig betydningsfull andre. En måte å forebygge dette på er ved å erkjenne barnets eller ungdommens følelser i forbindelse med avslutningen av relasjonen (Shulman, 2018, s 291). Her kan det være lurt å ta i bruk «det trygge rommet» som ble nevnt tidligere. På denne måte kan man hjelpe barnet eller ungdommen med å håndtere disse følelsene ved å anerkjenne og bearbeide dem sammen. Det er viktig å påpeke at selv om relasjonen blir avsluttet på en god måte, kan barn og unge fremdeles føle et savn i ettertid. Poenget med å anerkjenne følelsene deres og bearbeide dem, er at savnet i ettertid ikke skal ha en negativ innvirkning på dem. For det andre kan hyppige utskiftninger av yrkesutøvere føre til at barn og unge ikke ser poenget i å etablere en god relasjon til yrkesutøveren, fordi de går ut ifra at det snart kommer en ny, igjen. Dette kan påvirke effekten av hjelp og tiltak, som i siste instans kan medføre at situasjonen til barn og unge ikke blir bedre, eller i verstefall forverrer seg. Hvordan man skal klare å forebygge hyppige utskiftninger på organisasjonsnivå er et dilemma i seg selv. Hjelpeyrker kan være utfordrende å arbeide i over tid og de kan også medføre belastninger for yrkesutøverne, slik som sekundærtraumatisering og omsorgstretthet. En måte å forebygge det på er ved å ta vare på helsen til ansatte. For eksempel kan arbeidsplasser ha faste dager eller tidspunkt hvor man setter av tid til bearbeiding av egne følelser og opplevelser sammen med andre kollegaer.

5.3 Bli sett, hørt og møtt

Det å bli sett, hørt og møtt henger nært sammen med god kommunikasjon og relasjon. I tillegg har yrkesutøverens profesjonelle holdning stor betydning for om barn og unge opplever å bli sett, hørt og møtt på en god måte. Spørsmålet blir hvordan kan vi sørge for at barn og unge har en slik opplevelse?

En viktig forutsetning for at barn og unge skal oppleve å bli sett, hørt og møtt, er ved at de blir lyttet til når det gjelder deres behov, ønsker og utfordringer. En måte man kan sørge for dette på, er ved å vise interesse for det som kommer frem gjennom direkte kommunikasjonen med dem. Eksempelvis kan yrkesutøveren spørre «hva mener du nå?» eller «har jeg forstått det du sier på rett måte?». Det er viktig å hele tiden være både spørrende og nysgjerrig på hva barnet eller ungdommen prøver å fortelle, slik at man unngår å trekke forhastede eller feilaktige slutninger. Samtidig må man også være oppmerksom på hva som blir uttrykt ved bruk av indirekte kommunikasjon. Her kan det være nyttig for yrkesutøvere ta i bruk både implisitt og eksplisitt mentalisering (Skårderud, 2020; Skårderud & Duesund, 2014, s. 153-154). Et viktig poeng er at det er forskjell på hvordan man kommuniserer i møte med et barn på 7 år og en ungdom på 17 år. Derfor er det både nødvendig og viktig å ta hensyn til barnets eller ungdommens alder og modningsnivå, slik at kommunikasjonen blir forståelig for dem. Videre har yrkesutøvere et særdeles ansvar for å la barn og unge si sin mening i alle saker som angår dem, og meningen deres skal tillegges vekt ut fra alder og modningsnivå. Dette er en lovpålagt rett jf. GrL. § 104, BKs art. 12 og bvl. § 1-6 (Grunnloven, 1814, § 104; barnekonvensjon, 1989, art. 12; barnevernloven, 1992, § 1-6). Selv om dette er en lovpålagt rett, er det ofte utfordrende å gjennomføre dette i praksis. En faktor som kan gjøre det vanskelig er tverretatlig og tverrfaglig samarbeid. I boken til Kinge (2018) er tverretatlig samarbeid et gjennomgående tema, med tilhørende fordeler, ulemper og utfordringer med dette. Det blir vist til flere eksempler hvor verken sårbare barn og unge, og deres foreldre blir sett, hørt og møtt. Et problem som oppstår når flere yrkesutøvere, samt barn og unge og deres foreldre er til stede under samme møte, er at barn og unge har lett for å havne i bakgrunnen som følge av fagfolkene sine diskusjoner om hva som må til for å hjelpe og hvilke tiltak som vil være mest hensiktsmessig. I tillegg kan dårlig samarbeid og koordinering mellom ulike instanser føre til at barn og unges behov blir overskygget av konflikter mellom de forskjellige instansene. I 2009 la regjeringen frem «Samhandlingsreformen» hvor samarbeid mellom instanser blir presentert som utfordring nr. 1 (Meld. St. 47 (2008-2009), s. 13). 20. september 2008 oppnevnte regjeringen et utvalg som skulle utrede en bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge, og den ble avgitt 3. desember 2009 med tittelen: «Det du gjør, gjør det helt: Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge» (NOU 2009: 22). For å hindre at barn og unges behov blir overskygget av dette er ved å utnevne en koordinator som fungerer som et bindeledd mellom barn og unge og øvrige involverte instanser (Kinge, 2018, s. 40). Fagspråket som yrkesutøvere bruker er enda en faktor som kan medføre at både barn, unge og

deres foreldre havner i bakgrunnen. For mannen i gata er mange av begrepene man bruker i helse- og sosialfaglig arbeid uforståelige og med en liten gruppe fagfolk samlet sammen, er det lett å «glemme» om språket man bruker gir mening for «de andre». En måte å forebygge dette på er ved å utnevne en som skal ha ansvar for å fremme stemmene til barnet eller ungdommen, altså utnevne en tillitsperson eller en personlig koordinator (Kinge, 2018, s. 40-41).

6 AVSLUTNING

Sårbare barn og unge er ofte i kontakt med flere instanser for å få hjelp med ulike utfordringer de møter på, eller har i livet sitt. Innledningsvis i denne oppgaven ble det skrevet at selv om instanser har egne fokusområder og spesialiserer seg innen ulike fagfelt, er behovet for kommunikasjons- og relasjonskompetanse felles for dem alle. I tillegg har de ulike instansene et felles mål: bistå barn og unge i møte med ulike utfordringer.

Kommunikasjonsteori handler om hvordan vi kommuniserer med hverandre og hva som skjer i en slik prosess. Kommunikasjon foregår på to måter: verbalt og nonverbalt. For at kommunikasjon skal være hensiktsmessig i sosialfaglig arbeid trenger man kunnskap om viktige elementer innenfor det relasjonelle, slik som mentalisering og profesjonell holdning. Kommunikasjon og relasjon er gjensidig avhengig av hverandre og dermed er det viktig å ha god kompetanse på begge områdene for å kunne ivareta sårbare barn og unge.

Formålet med denne oppgaven har vært å besvare problemstillingen: «Hvilke faktorer oppleves som viktige for at sårbare barn og unge skal føle seg ivaretatt?», samt å få økt innsikt og kunnskap om forskning rundt dette. Funnene i denne oppgaven vektlegger betydningen av relasjon mellom barn og ungdom og yrkesutøvere, dette gjelder uavhengig av hvilken fagdisiplin yrkesutøveren hører til eller hvilken situasjon barn og ungdom befinner seg i. Relasjonen har stor betydning for hvordan kommunikasjonen mellom dem er, samt om de føler seg sett, hørt og møtt. Til slutt viser resultatene at væremåten til yrkesutøvere påvirker alle de ovennevnte faktorene. Dette betyr at yrkesutøvere må være bevisst egen opptreden i møte med sårbare barn og unge slik at de føler seg ivaretatt på best mulig måte. Videre er det viktig at de innehar god kompetanse når det gjelder kommunikasjon og relasjon. Således betyr dette at kommunikasjon, relasjon, væremåte og det å bli sett, hørt og møtt oppleves som viktige faktorer for at sårbare barn og unge skal føle seg ivaretatt.

Ved å skrive denne oppgaven har jeg fått større forståelse for og innsikt i at kommunikasjonskompetanse og relasjonskompetanse omfatter et bredt spekter av viktige elementer, samtidig som det gjør seg gjeldende i ulike fagdisipliner. Fordi oppgaven er skrevet på bachelornivå, har det ikke vært mulig å inkludere alle faktorer og elementer ved disse to teoriene. Denne oppgaven kan likevel fungere som en inngangsport for personer som ønsker å få ny eller økt kunnskap om disse temaene.

Anbefalinger for videre praksis

Ut fra hva dataene i denne oppgaven finner vil jeg anbefale yrkesutøvere om å minne seg på hva kommunikasjons- og relasjonskompetanse går ut på, med jevne mellomrom. Her sikter jeg til de grunnteoriene, og ikke til hvordan hver enkelt gjennomfører det i praksis. Hvert menneske er forskjellig og dermed vil hver fremgangsmåte være likedan. Men dersom barn og unge skal føle seg ivaretatt i møte med yrkesutøvere fra ulike fagdisipliner, er det en forutsetning at de har samme grunnlag og samme forståelse av hvordan man kan gjøre dette på best mulig måte. Det vil også skape rom for bedre tverrfaglig og tverretatlig samarbeid dersom de har felles forståelse på disse områdene. En måte å gjennomføre oppfriskning av kommunikasjons- og relasjonskompetanse innenfor rammene av arbeidslivet, kan være å ha fagdager. Da kan man gjerne invitere en person med god kompetanse på disse områdene til fagdagen. I tillegg kan man også ha teambuilding øvelser hvor man tar i bruk kommunikasjon og relasjon. En annen tanke er å ha rollespill med kollegaer hvor man gjerne spiller ut situasjoner man selv har opplevd i yrkessammenheng. Det kan være utfordrende, tøffe, emosjonelle eller givende situasjoner m.m. Dette må selvfølgelig gjøres innenfor de til enhver gitte rammene, retningslinjene og forskriftene som eksisterer på arbeidsplassen.

LITTERATURLISTE

- Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: A practical guide* (4. Utg.). Open University Press * **181 sider**
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (norsk oversettelse)* (LOV-1999-05-21-30). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30/bkn/a12>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernlov>
- Eide, T. & Eide, H. (2017). *Kommunikasjon i praksis: Relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*. Gyldendal Akademisk.
- FO. (u.å.). *Yrkesetisk grunnlagsdokument 2019-2023*. Hentet 01. mai 2021 fra <https://www.fo.no/yrkesetikk/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2019-2023-article6951-1346.html> * **12 sider**
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1814-05-17/§104>
- Gulbrandsen, L. M. (2019). Barn, oppvekst og utvikling. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (2. utg., s. 15-50). Universitetsforlaget. * **35 sider**
- Hansen, B. R. (2019). Daniel Sterns utviklingsmodell. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (2. utg., s. 179-211). Universitetsforlaget. * **32 sider**
- Husby, I. S. D., Slettebø, T. & Juul, R. (2018) Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. *Child & Family Social Work*, 23(3), 443-450. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.1111/cfs.12435> * **7 sider**
- Kinge, E. (2018). *Tverretatlig samarbeid omkring barn: En kilde til styrke og håp?* Gyldendal Akademisk. * **262 sider**
- Langaard, K. (2018) *Profesjonelle samtaler med ungdom: Et utviklingsfremmende perspektiv*. Gyldendal Akademisk. * **279 sider**

Kandidatnummer: 5105

NOU 2009: 22. (2009). *Det du gjør, gjør det helt: Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. Barne- og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-22/id587673/> * **89 sider**

Postholm, M. B. (2020). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasesstudier* (2. utg.). Universitetsforlaget. * **148 sider (kap. 1-8)**

Røkenes, O. H. & Hanssen, P.-H. (2012). *Bære eller bryte: Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3. utg.). Fagbokforlaget.

Shulman, L. (2018). *Kunsten å hjelpe: Individ og familier*. Gyldendal Akademisk. * **296 sider (kap. 1-5)**

St.meld. nr. 47 (2008-2009). *Samhandlingsreformen: Rett behandling – på rett sted – til rett tid*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-47-2008-2009-/id567201/> * **65 sider**

Store norske leksikon. (u.å.). Faktor. Hentet 29. april. 2021 fra <https://snl.no/faktor>

Store norske leksikon. (u.å.). Yrke. Hentet 08. april. 2021 fra <https://snl.no/yrke>

Skårdalsmo, E. M. B. & Harnischfeger, J. (2017). Vær snill!: Råd fra enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger til voksne omsorgsgivere. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 94(1), 6-21. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/issn.1891-1838-2017-01-02> * **15 sider**

Skårderud, F. (2020, 23. Oktober). *Hva er mentalisering?* Psykologisk.no. <https://psykologisk.no/2016/05/hva-er-mentalisering/> * **(ingen sidetall på nett)**

Skårderud, F. & Duesund, L. (2014). Mentalisering og uro. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 98(3), 152-164. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/ISSN1504-2987-2014-03-02> * **12 sider**

The free dictionary. (u.å.). Utøve. Hentet 08. april 2021 fra <https://no.thefreedictionary.com/ut%C3%B8ve>

Tunestveit, M., Mæhle, M. & Ulvik, O. S. (2021). Deltaking i barnevernet - ein analyse av ungdomar sine forteljingar i lys av posisjoneringsteori. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 98(1), 4-19. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/ISSN1891-1838-2021-01-02> * **15 sider**

Kandidatnummer: 5105

Ulset, G. (2020). Skoleerfaringer blant ungdommer som bor i barneverninstitusjoner. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 97(3), 214-229. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-03-05> * **15 sider.**